

(इंग्रजीत टंकलिखित न्यायनिर्णयाचा मराठी अनुवाद)

[१९९६] ३ एस. सी. आर. १०५१

एम. पी. चांदोरीया

- विरुद्ध -

स्टेट ऑफ एम. पी. आणि इतर

२९ मार्च १९९६

[न्यायमूर्ति के. रामास्वामी आणि न्यायमूर्ति जी. बी. पटनायक]

सेवा अधिनियम :

मध्य प्रदेश नागरी सेवा (सेवेची सामान्य अट) नियम, १९६१ / मध्य प्रदेश सरकारी कर्मचारी (अस्थायी आणि अर्ध-कायमस्वरूपी सेवा) नियम, १९६०:

नियम ८, १२ / नियम ३, ३ए - सेवा ज्येष्ठता आणि थेट भरती कायम - उमेदवाराला १५.२.१९६७ रोजी सेवेत रुजू करण्यात आले - त्याला परिविक्षेवर ठेवण्यात आले आणि २७.६.१९७२ रोजी त्याने विहित चाचणी उत्तीर्ण केली - १३.३.१९७३ रोजी नियमित आधारावर नियुक्ती कायम करण्यात आली - कर्तव्यावर रुजू होण्याच्या दिनांकापासून कायमतेच्या आणि सेवाज्येष्ठतेसाठीचा दावा - असा निर्णय दिला की केवळ एक वर्षाचा कालावधी पार झाल्याने परिवीक्षा कालावधी यशस्वीरित्या पूर्ण झाल्यावर परिवीक्षाधीनला सेवेचा सदस्य होण्याचा अधिकार मिळत नाही, नियुक्ती प्राधिकाऱ्याने उपलब्ध पदावर कर्मचाऱ्याला कायम करावे किंवा त्याला अर्ध-कायमस्वरूपी दर्जा द्यावा आणि पद उपलब्ध होताच त्याला कायम करावे - चाचणी उत्तीर्ण होण्याच्या तारखेपासून सेवा ज्येष्ठता देण्यात प्राधिकाऱ्यांनी कोणतीही बेकायदेशीरता नाही.

दिवाणी अपीलीय अधिकारिता : दिवाणी अपील क्र. ७०४६/१९९६.

ओ. ए. ५२१/१९८८ मधील मध्य प्रदेश राज्य प्रशासकीय न्यायाधिकरणाच्या दिनांक १७.१२.९२ रोजीच्या न्यायनिर्णय आणि आदेशावरून.

अपीलकर्त्यासाठी, अमलान घोष.

उत्तरवादींसाठी, एस. के. अग्निहोत्री, साकेश कुमार, श्रीमती मृदुला अग्रवाल.

न्यायालयाचा पुढील आदेश देण्यात आला :

अनुमत मंजूर.

आम्ही दोन्ही बाजूंच्या विद्वान वकिलांचे म्हणणे ऐकले.

अपीलकर्त्याची ७ जानेवारी १९६७ रोजी एम. पी. राज्य नागरी सेवेत (उपजिल्हाधिकारी) थेट भरती म्हणून नियुक्ती करण्यात आली आणि १५ फेब्रुवारी १९६७ रोजी ते सेवेत रुजू झाले. त्या तारखेपासून त्याला परिवीक्षेवर ठेवण्यात आले. दिनांक २७ जून १९७२ रोजी त्यांनी विहित परीक्षा उत्तीर्ण केली होती. सरकारने दिनांक १३ मार्च १९७३ रोजी नियमित तत्वावर त्याची नियुक्ती कायम केली होती. अपीलकर्त्याने त्याच्या कर्तव्यावर रुजू होण्याच्या तारखेपासून म्हणजे १५ फेब्रुवारी १९६७ पासून नियुक्ती कायम करण्याची मागणी केली आहे आणि त्यांनी त्या तारखेपासून सेवाज्येष्ठतेचा दावा केला आहे. न्यायाधिकरणाने १७ डिसेंबर १९९२ च्या आदेशाद्वारे ओ. ए. क्रमांक ५२१/१९८८ मध्ये अनुतोष दिलेला नाही. त्यामुळे विशेष अनुमतीने हे अपील दाखल करण्यात आले.

अपीलकर्त्याच्या विद्वान वकिलाने असा युक्तिवाद केला आहे की त्याची नियुक्ती कर्तव्यावर रुजू होण्याच्या तारखेपासून करण्यात आली असल्याने, त्याच्या सेवा ज्येष्ठतेची गणना त्याने पदाचे कर्तव्य बजावण्यास सुरुवात केल्याच्या तारखेपासून म्हणजे १५ फेब्रुवारी १९६७ पासून केली पाहिजे. चाचणी उत्तीर्ण न झाल्याने त्याला सेवेतून कार्यमुक्त करण्यात आलेले नसल्यामुळे, जरी त्याने नंतरच्या तारखेला त्याची चाचणी उत्तीर्ण केली असली तरी, त्याच्या कर्तव्यावर रुजू होण्याच्या तारखेपासून त्याला कायम करण्यात आलेले आहे असे मानले पाहिजे. त्यामुळे त्या तारखेपासून सेवा ज्येष्ठता प्रदान करणे आवश्यक आहे. आम्हाला युक्तिवादात कोणतेही बळ आढळत नाही. निर्विवादपणे, अपीलकर्ता मध्य प्रदेश नागरी सेवा (सेवेच्या सामान्य अटी) नियम, १९६१ (थोडक्यात, 'नियम') द्वारे शासित आहे. खंड २ (जी) मध्ये 'सेवा' ची व्याख्या, सरकारने आयोजित केलेल्या भारतीय प्रशासकीय सेवा आणि भारतीय पोलिस सेवा व्यतिरिक्त राज्याच्या कामकाजाशी संबंधित पदांच्या समूहाची सेवा अशी केली आहे. नियम ४ ज्या पदाशी आपण संबंधित नाही त्याचे वर्गीकरण करतो. नियम ८ परिवीक्षेची तरतूद करतो. नियम ८(१) मध्ये अशी कल्पना करण्यात आली आहे की, थेट भरतीद्वारे एखाद्या सेवेत किंवा पदावर नियुक्त केलेल्या व्यक्तीला सामान्यतः विहित केलेल्या कालावधीसाठी परिवीक्षाधीन केले जाईल. नियुक्ती करणारा प्राधिकारी, पुरेशा

कारणांमुळे, परिवीक्षा कालावधी आणखी एका वर्षापेक्षा जास्त नसणाऱ्या कालावधीसाठी वाढवू शकतो. परिवीक्षाधीनाला अशा प्रशिक्षणातून जावे लागते आणि त्याच्या परिवीक्षाधीनतेच्या कालावधीत विहित केल्याप्रमाणे विभागीय परीक्षा उत्तीर्ण करावी लागते. उप-नियम (४) आणि (५) संबंधित नाहीत आणि वगळलेले आहेत. नियम ८ चा उप-नियम (६) या प्रकरणाच्या उद्देशासाठी संबंधित आहे, ज्यामध्ये अशी कल्पना करण्यात आली आहे की, परिवीक्षा यशस्वीरित्या पूर्ण झाल्यावर आणि विहित विभागीय परीक्षा उत्तीर्ण झाल्यावर, जर काही असेल तर, कायमस्वरूपी पद उपलब्ध असल्यास, ज्या सेवेत किंवा पदावर त्याची नियुक्ती करण्यात आली आहे, त्या पदावर परिवीक्षाधीन व्यक्तीची पुष्टी केली जाईल. अन्यथा नियुक्ती प्राधिकरणाकडून त्याच्या बाजूने प्रमाणपत्र जारी केले जाईल, ज्याचा परिणाम असा होईल की परिवीक्षाधीन व्यक्तीला कायम करण्यात आले असते, परंतु कायमस्वरूपी पदाची उलब्धता न झाल्यास. कायमस्वरूपी पद उपलब्ध होताच त्याला कायम केले जाईल. उपनियम (७) खाली, ज्या परिवीक्षाधीन व्यक्तीला उपनियम (६) अन्वये कायम केलेले नाही किंवा प्रमाणपत्र जारी केलेले नाही, किंवा उपनियम (४) अन्वये सेवेतून कार्यमुक्त केलेले नाही, त्याला तात्पुरता सरकारी कर्मचारी म्हणून नियुक्त करण्यात आले आहे असे मानले जाईल, ज्या तारखेपासून परिवीक्षा कालावधी समाप्त होईल आणि त्याच्या सेवेच्या अटी मध्य प्रदेश शासकीय सेवक (अस्थायी आणि अर्ध-कायमस्वरूपी सेवा) नियम, १९६० द्वारे नियंत्रित केल्या जातील.

नियम १२ अंतर्गत, जिल्हा शाखेच्या किंवा त्या सेवेच्या पदांच्या गटाच्या सेवेतील सदस्यांचे सेवा ज्येष्ठत्व त्यात नमूद केलेल्या तत्वांनुसार निश्चित केले जाईल. खंड (अ) च्या उपखंड (१) मध्ये अशी कल्पना करण्यात आली आहे की परिविक्षेवर नियुक्त झालेल्या थेट भरती झालेल्या सरकारी कर्मचाऱ्याची सेवा ज्येष्ठता त्याच्या नियुक्तीच्या तारखेपासून त्याच्या परिवीक्षा दरम्यान मोजली जाईल; ही तरतूद संबंधित नाही. उपखंड (२) मध्ये अशी कल्पना करण्यात आली आहे की प्रत्यक्ष भरती केलेल्या व्यक्तींच्या परस्पर सेवा ज्येष्ठतेचा समान क्रम, जो परिवीक्षा कालावधीच्या सामान्य कालावधीच्या कायमतेद्वारे राखला जातो. तथापि, कोणत्याही थेट भरतीच्या परिविक्षेचा कालावधी वाढवला गेल्यास, नियुक्ती प्राधिकरणाने उमेदवाराला सेवा ज्येष्ठता नियुक्त करण्याची तारीख ठरवावी. परिवीक्षा कालावधी पूर्ण होईपर्यंत आणि त्याचे पद कायम होईपर्यंत, परिवीक्षा कालावधी यशस्वीरित्या पूर्ण झाल्यावर आणि परिवीक्षा कालावधी पूर्ण होण्याच्या घोषणेपूर्वीच्या अटींच्या विहित चाचण्यांमध्ये उत्तीर्ण झाल्यावर तो सेवेचा सदस्य होत नाही. त्यामुळे, केवळ एक वर्षाचा कालावधी संपुष्टात आल्याने प्रशिक्षणार्थीला सेवेचा सदस्य होण्याचा अधिकार मिळत नाही. तो अजूनही तात्पुरत्या सेवेत आहे. परिवीक्षा कालावधी पूर्ण झाल्यावर, नियुक्ती प्राधिकरणाने

त्याला उपलब्ध प्रलंबित पदावर कायम करावे किंवा त्याला अर्ध-कायमस्वरूपी दर्जा द्यावा. हे पद उपलब्ध होताच त्याची खातरजमा करण्यात यावी. तो परीक्षेत उत्तीर्ण झाला नाही हे सर्वमान्य लक्षात घेता, नियुक्ती प्राधिकरणाने विचार केला की त्याचे सेवा ज्येष्ठत्व त्याच्या परीक्षेत उत्तीर्ण होण्याच्या तारखेपासून मोजले जाईल.

नियम १२ (अ) (२), नेमणूक करणाऱ्या प्राधिकाऱ्याला या परिस्थितीत, लोक सेवा आयोगाने नियुक्त केलेल्या ज्येष्ठतेपेक्षा खालच्या स्तरावरील ज्येष्ठता, नियुक्त करण्यासाठी स्पष्टपणे अधिकार देतो. चाचणी परीक्षा उत्तीर्ण झाल्याच्या तारखेपासून सेवा ज्येष्ठता देण्यात अधिकाऱ्यांनी कोणतेही बेकायदेशीर कृत्य केल्याचे आम्हाला आढळत नाही.

त्यानुसार अपील खारीज करण्यात आली. खर्चाबाबत आदेश नाही.

याचिका खारीज.

अस्वीकरण

"या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याचा/तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरिता वापर करता येणार. तसेच, इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरिता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणीकरिता वैध मानला जाईल".